

ЗНАЧЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ В РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО РУХУ ГАЛИЧИНИ

Антон ЛИТВИНЕЦЬ, Святослав ПОПОВИЧ, Назарій ВИТЕР

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У статті розглядається спортивна діяльність греко-католицької церкви та її значення у спортивному русі Галичини. Метою дослідження є вивчення й узагальнення даних щодо впливу греко-католицької церкви на спортивний рух у Галичині початку ХХ століття. Використані методи дозволили опрацювати доступну літературу та виявити тісні взаємозв'язки між греко-католицькою церквою та спортивними організаціями Галичини. Представлено організаційну роботу церкви у виникненні християнського молодіжного руху «Католицька акція» та створенні спортивної організації Католицької акції української молоді – «Орли». Установлено, що духовенство греко-католицької церкви сприяло розвитку спортивно-гімнастичних організацій і товариств Галичини. Виявлено значну кількість спортивних заходів, які проводилися під керівництвом церкви.

Ключові слова: спорт, греко-католицька церква, «Орли».

ЗНАЧЕНИЕ ХРИСТИАНСКОЙ ЦЕРКВИ В РАЗВИТИИ СПОРТИВНОГО ДВИЖЕНИЯ ГАЛИЧИНЫ

Антон ЛИТВИНЕЦЬ Святослав ПОПОВИЧ,
Назарий ВИТЕР

*Львовский государственный университет
физической культуры*

Аннотация. В статье рассматривается спортивная деятельность греко-католической церкви и ее значение в спортивном движении Галичины. Целью исследования является обобщение данных о влиянии греко-католической церкви на спортивное движение в Галичине начала ХХ века. Используемые методы позволили разработать доступную литературу и выявить тесные взаимосвязи между греко-католической церковью и спортивными организациями Галичины. Представлена организационная работа церкви в возникновении християнского молодежного движения «Католическая акция» и создании спортивной организации – Католической акции украинской молодежи «Орлы». Установлено, что духовенство греко-католической церкви способствовало развитию спортивно-гимнастических организаций и обществ Галичины. Обнаружено значительное количество спортивных мероприятий, проводимых под руководством церкви.

Ключевые слова: спорт, греко-католическая церковь, «Орлы».

IMPORTANCE OF THE CHRISTIAN CHURCH IN SPORTS MOVEMENT GALICIA

Anton LYTVYNEC, Sviatoslav POPOVYCH,
Nazar VITER

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article deals with sporting activities Greek Catholic Church and its role in the sports movement in Galicia. The aim is to study and summarize data on the influence of the Greek Catholic Church in Galicia sports movement in the early twentieth century. Methods used to process allowed the literature to identify and close relationship between the Greek-Catholic church and sports organizations Galicia. Shown organizational work of the church in the event of christian youth movement Catholic action and the creation of a sports organization – the Catholic association of Ukrainian youth “Eagles”. Found that clergy Greek Catholic Church contributed to the development of sports and gymnastic organizations and societies in Galicia. Revealed many sporting events, which were held under the leadership of the church.

Keywords: sports, greek-catholic church, “Eagles”.

Постановка проблеми. Спортивний рух першої половини ХХ століття в Галичині був доволі помітним явищем. Навколо спільної ідеї він об'єднував значну кількість організацій та сотні людей. Поряд із такими спортивно-руханковими організаціями українців, як “Луг”, “Січ”, “Сокіл”, “Пласт”, «Україна», функціонувала низка християнських організацій, в яких одним із основних напрямків роботи була спортивна діяльність.

Вагому роль у фізичному вихованні тогочасної молоді відігравала греко-католицька церква. На території Галичини в 30-тих роках ХХ століття починають з'являтися християнські організації, які значну увагу приділяли спорту. Створивши свою молодіжну організацію – Католицьку асоціацію української молоді (КАУМ), церква виокремила у роботі організації й спортивну ділянку як засіб здорового способу життя. У процесі залучення сільської молоді до

занять спортом головну роль відігравали священики та вчителі, що користувалися великим авторитетом [3, 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці аналізу спортивного руху, що практикувався в Галичині в другій половині XIX – першій третині XX ст., а також значенні греко-католицької церкви (ГКЦ) у вихованні української молоді присвячено чимало праць [1, 2, 8]. Водночас у наукових дослідженнях недостатньо приділено уваги впливові ГКЦ на спортивний рух Галичини шляхом створення власних молодіжних організацій.

Мета дослідження полягала у вивченні та узагальненні даних про вплив греко-католицької церкви на спортивний рух у Галичині на початку XX ст.

Для досягнення поставлених завдань використовували такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз і узагальнення, системний підхід, хронологічний, історично-логічний, документальний, теоретичної інтерпретації та пояснення.

Результати дослідження та їх обговорення. До Першої світової війни понад 120 тис. української молоді перебувало у складі таких товариств, як “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”. Усі ці інституції, крім «Січі», проводили виховну роботу під гаслом “Бог і Україна” й тісно співпрацювали з ГКЦ [9].

Спортивно-гімнастичним організаціям та товариствам, зокрема «Пласту», значну підтримку надавала греко-католицька церква в особі Митрополита Андрея Шептицького, який був прихильником до цієї організації. За сприяння церкви було розбудовано стаціонарні пластові табори в Карпатах для вишколу галицької української молоді. Зокрема, для проведення вишколу пластунів, Митрополит Андрей подарував у своєму маєтку в Карпатах (Підлютому) 50 гектарів земельної ділянки для табору, а також надав матеріальну й грошову допомогу для його облаштування. Таким чином, завдяки сприянням Андрея Шептицького, навесні 1926 року розпочав свою діяльність найбільший у Галичині пластовий табір. 1928 року Митрополит надав будинок-санаторій у Підлютому, в якому щороку проходили вишкіл близько 80-ти юнаків, готуючись стати членами «Пласту». Окрім того, завдяки допомозі о. Т. Войнаровського, було засновано пластові табори на горі Сокіл у Карпатах, де й до сьогодні збереглася однойменна пластова оселя.

Греко-католицьке духовенство брало участь у відкритті та освяченні святкових спортивних змагань, сокільських, пластових здвигів та Запорізьких ігрищ, Днів українського спортовця тощо [1, 8, 9]. Так, 1930 року Митрополит Андрей Шептицький освятив стадіон Сокіл-Батько, на якому не лише відбувалися найважливіші спортивні змагання і тренувалися спортсмени, а й займалися спортом вихованці католицького сиротинця. Спортивне товариство “Січ”, активісти якого заснували Українське січове стрільцтво, також отримало благословення Митрополита [3].

Дуже часто сокільські, пластові, спортивні осередки очолювали священики та дяки, які проводили з молоддю релігійну, морально-етичну, виховну роботу. Кожне товариство мало свого духовного опікуна [8].

В одному з листів до своєї матері Андрей Шептицький писав: “Для мене, місіонера, нема і не може бути ні однієї чужої ділянки з життя дорученого мені Богом народу, незалежно чи це буде промислом чи шкільництвом, мистецтвом чи гігієною, купецтвом чи філософією, наукою чи спортом” [7].

У зв’язку із тим, що польська влада заборонила діяльність Пласту 1930 року ГКЦ розпочинає створення власних організацій. Першим таким об’єднанням стає Католицька акція, започаткована в Галичині на початку 1931 р., що набула значного поширення серед української молоді. Водночас Митрополит Андрей ініціював створення нових організацій та структур – «Українська молодь христові», Католицька асоціація української молоді (КАУМ), КАУМ “Орли”, що здійснювали духовне і фізичне виховання молоді генерации українців [8, 9].

Під час проведення свята «Українська молодь христові» 7 травня 1933 р. у Львові представники греко-католицької церкви започаткували офіційне створення гуртків Католицької асоціації української молоді.

За активної підтримки духовенства та митрополита А. Шептицького у 1933 року спортивний напрям був проголошений, як один із основних платформ діяльності Католицької

асоціації української молоді. Особлива увага приділялася пропаганді здорового способу життя [1, 9]. Щорічне зростання рядів КАУМ дозволило розпочати роботу з об'єднання їх в одне товариство-о. Зокрема, це питання обговорювалося на конференції єпископату Галицької церковної провінції 23 грудня 1935 р. Тому було організовано підготовчу роботу з реєстрації статуту, а 14 квітня 1937 р. у Львові відбулися установчі збори новоствореного товариства КАУМ “Орли”.

Це була найбільша релігійна молодіжна організація католицької течії в Галичині. На середину 30-х років нараховувалося понад 200 чоловічих та 60 жіночих гуртків товариства. З ініціативи Митрополита Андрея головою організації та Ради КАУМ “Орли” був обраний полковник Андрій Мельник, який також виконував обов'язки головного наглядача митрополичих лісів [5].

Товариство використовувало різноманітні форми й методи освітньо-виховної роботи, що мали “знайти рівновагу між чинником духа й тіла”. Членом товариства могла стати “кожна особа української національності, що є практикуючим християнином” [1, 9].

У структурі «Орлів» існував розподіл на п'ять вікових категорій: орлята (8–14 років), орлики (14–18 років), орли (18–21 років), старші орли (старші ніж 21 рік) і орляки (почесні члени і меценати товариства). Католицька асоціація української молоді “Орли”, або як її ще називали “католицький Пласт”, у багатьох аспектах за структурою, формою й методами роботи була подібною до тих, які були в товаристві «Пласт» [1, 3].

Метою товариства було християнське та національне виховання молоді шляхом організації спортивних змагань, мандрівок. Для пропаганди своїх ідей товариство видавало журнал «Українське Юнацтво», організаційний листок КАУМ, «Урядові Вісті Товариства «Орли». Головна Рада КАУМ через додаток у часописі «Готовсь» подавала на кожний місяць план роботи для місцевих гуртків, що містив проведення різноманітних заходів, зокрема і спортивних [4].

Доречно відзначити, що для молоді також організовувалися літні пластунські табори (скавтові обози), керівником яких був доктор М. Панчишин. Товариство КАУМ “Орли” прагнуло виховувати нове покоління українців. Уся робота здійснювалася через навчальний процес, основу якого становили принципи науковості й доступності, тісного взаємозв'язку з практикою [2, 3].

З весни 1937 р. товариство функціонувало в парафіях на теренах трьох воєводств під патронатом митрополичого Ординату. Крім А. Шептицького, вагому організаційно-матеріальну допомогу товариству КАУМ “Орли” надавали також інші церковні сановники. Греко-католицька церква брала активну участь і в організації спортивних робітничих товариств, клубів та секцій [9].

У 30-х роках не були осторонь спорту й жіночі чернечі об'єднання, зокрема дівчат навчали кататися на ковзанах і нартах. 1934 року була створена Католицька акція української жіночої молоді, яку очолювала Ксенія Янович [4].

Католицька асоціація української молоді швидко набирала потужності. У товаристві КАУМ “Орли” була велика різноманітність засобів, яких на той час не мала жодна українська організація молоді. Товариство передбачало чотири організаційні щаблі: централь, області, округи і кружки. Наприкінці 1938 р. в Галичині діяло вже 189 гуртків (164 – чоловічі і 25 – жіночих) “католицького Пласту”, у яких нараховувалося 4979 членів [2, 3].

У статутах і програмних засадах КАУМ “Орли” містились окремі пункти, які стимулювали або зобов'язували до фізичного вдосконалення та занять спортом [2, 4].

В організаційному зміцненні «Орлів» важливу роль, окрім культурно-освітньої роботи, відігравали літні табори праці й спорту, що були окремими для дівчат і юнаків. Тут вони проходили ідеологічно-організаційний та фізичний вишкіл. Найбільші табори товариства знаходилися у с. Микуличин (Надвірнянського р-ну), с. Сокіл та с. Крилос (Галицького р-ну) [1, 3].

Значна увага в діяльності КАУМ “Орли” приділялася фізичному вихованню, що базувалося на ранковій гімнастиці, легкій атлетиці, плаванні, веслуванні, спортивних іграх, їзді на лижах, прогулянках, мандрівках та екскурсіях, які проводилися в літніх наметових таборах і

були у програмі щоденних занять. Відбувалися вони під фаховим проводом магістрів фізичної культури, зокрема, Михайла Рушчака та Адама Антоновича [2, 3, 4].

У таборі КАУМ “Орли” був чіткий розпорядок дня, який передбачав декілька напрямків роботи з молоддю. На тіловиховні заняття в таборах «Орлів» відводилося близько 5-ти годин: руханка, стройові вправи, фізична праця, водні процедури, сонячні ванни, рухливі ігри, забави, змагання на воді тощо.

Таблиця 1

Участь КАУМ “Орли” у спортивних заходах Галичини

№	Назва заходу	Учасники	Місце проведення	Дата проведення
1	Лещатарські змагання	«Сокіл», КЛК, «Луг», КАУМ “Орли” ін.	Львів	27 лютого 1938 р.
2	Легкоатлетичні змагання	КАУМ “Орли” ін.	Львів	10 квітня 1938 р.
3	Легкоатлетичні змагання	КАУМ “Орли” ін.	Пуків	17 квітня 1938 р.
4	Змагання з легкої атлетики і велоспорту	КАУМ “Орли” ін.	Керниця	30 квітня 1938 р.
5	Легкоатлетичні змагання	«Сокіл», КАУМ “Орли” ін.	Львів	15 травня 1938 р.
6	Легкоатлетичні змагання	КАУМ “Орли” ін.	Керниця	17 травня 1938 р.
7	Окружні легкоатлетичні змагання	«Сокіл», КЛК, КАУМ “Орли”	Львів	11-13 червня 1938 р.
8	Показовий день українського тіловиховання	«Сокіл», КЛК, «Луг», УССК, КАУМ “Орли”	Львів	19 червня 1938 р.
9	Окружні комплексні змагання	КАУМ “Орли”	Львів	2 жовтня 1938 р.
10	Лещатарські змагання	КАУМ “Орли”, «Сокіл» ін.	Залужжя	22 січня 1939 р.

Після правового оформлення 1937 року, КАУМ “Орли” почали брати активну участь у різних спортивних змаганнях (табл. 1) [4].

1938 року референт КАУМ “Орли” видав комунікат (ч. 11/1938), в якому зобов’язував до занять спортом: “всі кружки «Орлів», використовуючи літній сезон, будуть проводити на своїх площах змагання в легкій атлетиці. Про свої осяги в цій ділянці тіловиховання повідомлять після закінчення цього сезону Централю товариства” [2, 4].

Це свідчить про те, що змагання в такій організації були обов’язковими. Змагання «Орли» проводили як самостійно, так й разом з іншими спортивними товариствами.

Католицька акція активізувала й українське студентство. Зокрема в 1930 року у Львові було створено товариство Обнова, що поставило за мету виховувати українську студентську молодь у християнському дусі. Основу товариства становили студенти богословського факультету Львівського університету, а також учні духовних семінарій. Серед членів товариства було й чимало світської студентської молоді. 1934 року «Обнова» стала членом Міжнародного союзу католицьких студентів Пакс Романа, що об’єднував у своїх рядах студентів із-понад 40-ка країн світу. «Обнова» того ж року стала членом Міжслов’янської католицької федерації Slavia Catholica.

Товариство «Обнова», окрім місіонерської роботи для населення краю, надавало важливе значення культурно-просвітницькій та спортивній роботі серед своїх членів. Проте із приходом радянської влади діяльність «Обнови», КАУМ “Орли” та інших організацій було заборонено [1].

До Другої світової війни у Львові, із благословення Митрополита Андрея Шептицького, спортивні ігри між священиками проводилися регулярно. Крім того, Андрей Шептицький став засновником сиротинця у Львові, в якому профільним предметом було фізичне виховання. Львівські священики та їх вихованці проводили змагання з легкої атлетики, волейболу, футболу та займалися гімнастикою. За часів Андрея Шептицького священики грали у футбол у специфічній формі – у вкороченій рясі [6].

Висновки.

1. У першій половині ХХ століття значну підтримку спортивно-гімнастичним організаціям і товариствам Галичини надавала греко-католицька церква в особі духовенства й Митрополита Андрея Шептицького.

2. Заборона польською владою діяльності спортивно-гімнастичних товариств зумовила виникнення низки християнських організацій, в яких одним із основних напрямків роботи була спортивна діяльність.

3. 1933 року Католицька акція створила сприятливий ґрунт для поширення студентського товариства «Обнова», а також активізації діяльності в містах і селах Галичини гуртків КАУМ, які 1937 року об'єдналися в Католицьку асоціацію української молоді «Орли».

4. Однією із найпопулярніших християнських спортивних організацій була КАУМ «Орли», яка наприкінці 1938 р. налічувала 4979 членів. КАУМ називали католицький «Пласт», оскільки в багатьох аспектах за структурою, формою й методами роботи вона була подібною до товариства «Пласт».

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні даних про сучасний розвиток християнських спортивних організацій в Україні.

Список літератури

1. Андрухів І. Католицька акція 30-х рр. ХХ ст. та її виховний вплив на українську молодь Галичини // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка / І. Андрухів, І. Пилипів. – Т., 2011. – Вип. 1. – С. 299.

2. Данилевич Р. Українська Молодь Христові : документальний зб. 1933–1988 рр. / Р. Данилевич, Я. Крив'як, В. Лев. – Рим-Парма, 1991. – 464 с.

3. Зародження та розвиток туристично-екскурсійної справи в Галичині у ХІХ – першій половині ХХ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referatu.com.ua/referats/154/36941/?page=40>.

4. Литвинець А. І. Спортивна діяльність християнських організацій в Україні [Електронний ресурс] / А. І. Литвинець, Я. В. Тимчак // Спортивна наука України. – 2008. – №1(16). – С. 87–94. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2008-1/Articles/08laiiii.pdf>

5. Митрополит Андрей і рух ОУН-УПА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dds.edu.ua/ua/component/content/article/655-sheptytskyu.html>.

6. Священик у спорті [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://forum.ugcc.org.ua/viewtopic.php?t=109>.

7. Суханова З. А. Шептицький: реалії хресного шляху / З. Суханова, Н. Сулима-Матлашенко // Дзвін. – 1991. – № 1. – С. 89-96.

8. Трофим'як Б. Галицькі пластові організації 1911–1939 рр. / Богдан Трофим'як // Визвольний Ш. – 1997. – Кн. 9. – С. 1128–1138.

9. Трофим'як Б. Є. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст. – перша пол. ХХ ст.) : автореф. дис... д-ра іст. наук : 07.00.01 / Б. Є. Трофим'як ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. – Л., 2003. – 40 с.